

Tynnyri öljyä maksaa 95 dollaria. Heikentyneen USD:n huomioidenkin hinta on kaikkien aikojen korkein. Ja miksei olisi! Mainiosta nesteestä saadaan niin muovia, lääkkeitä, lannoitteita kuin voitelu- ja polttoaineita. ”Tyhmät ottivat lampunsa mutta eivät varanneet mukaansa öljyä”, lohkaisi Jeesus yhdessä kolkoimmista taivaaseenpääsyvertauksistaan. Ennen kuin itse astui helmiportista – Öljymäellä. Nykyään öljylamput palavat maaöljystä tislattulla petrolilla. Suomalaisessa huoneillassa on vaikea saada silmällistä ilman jotakin öljystä jalostettua tuotetta. Syksystä kevääseen sama suoja voi myös varistua öljyllä, vaikka jalon likvidin käryttämistä on verrattu talon lämmittämiseen aidoilla Rembrandteilla.

Vuodesta 2005 lähtien öljyä on pumpattu noin 85 miljoonaa tynnyriä päivässä. Törsäämistä mittaa imperiaalinen yksikkö kuutiomaili: vuodessa kuluu öljyä hieman enemmän kuin mailin kanttiinsa olevan kuution verran. Öljyjmailin sisältämä energia vastaa noin 5 200 hiili- tai 2 000 ydinvoimalan tuotantoa (riippuen tyyppistä, käyttöasteesta ja niin edelleen). Aineen oivuutta korostaa helpohko saatavuus. Valiolähteistä öljy suorastaan purskuu. Tämän juoksumönjän myötä nousivat teolliset yhteiskunnat, jotka ovat ruokkineet vuosi vuodelta suurempia väestöjä. Ennen mukavaan elämään tarvittiin suuri määrä ihmistyötä: nykyään halpa öljy jouduttaa jokaisen länsimaisen kuluttajan kulkua arviolta 50 orjan voimin. Mihin pyramidinrakentajat olisivatkaan pystyneet poltomoottorin avulla.

Meillä onnellisilla on kuitenkin neljä jättiongelmää öljyinemme. Sen tuotanto on ylikansallista bisnestä raaimmillaan. Maailman suurimmat yhtiöt ovat öljy-yhtiöt (PetroChina ja Exxon), mutta suurimmat öljy-yhtiöt ovat valtionyhtiöt (Aramco, Gazprom, Iranin kansallinen öljy-yhtiö). Voimapolitiikka jyllää. Toiseksi: sinänsä kätevät mutta villisti vaihtelevat kuljetukset uhkaavat vesiä ja rantoja. Kolmanneksi: kun kuu-

tiomaili öljyä poltetaan, syntyy noin 1 500 kuutiomailia hiilidioksidia. Tasaaisesti levitettynä sitä riittää neljän-toista sentin kerros koko maapallon ympärille. Kertyvä CO²-vaippa muuttaa ilmastoa. Öljyn ja muun fossiilisen energian edullisuudelle ollaan paraikaa laskemassa rumaa, kovaa ja pahaa hintaa.

Neljäs pulma voi olla kiperämpi ja kiireellisempi. Tunnetuista ja arvioituista öljyvaroista on näinä päivinä käytetty yli puolet: tarkka kohta on mahdoton määrittää jo siksi, että tuotantoluvut ovat valtiosalaisuuksia. Muutama vuosi sinne tai tänne ei kuitenkaan muuta karua tosiasiaa. Aine harvinaistuu ja kalliistuu, siinä missä maailma – etenkin Kiina ja Intia – tarvitsee sitä vuosi vuodelta enemmän. Kehä on visiöösi ja velhomainen: korvaavia energiamuotoja olisi kehitettävä ja uutta infrastruktuuria rakennettava, mutta halpaa energiaa kaikkeen tähän on koko ajan vähemmän.

”Odotetaan, että maanviljelijät kasvattavat, Vuorten- ja Metsäinvartijat tuottavat, käsityöläiset jalostavat ja kauppiat jakelevat tuotteita ja tavaroita. Ei kai siihen tarvita hallitusta määräämään tilauksista tai neuvoamaan aikatauluista? Kukin toimii parhaan kykynsä mukaan ja kaikin voimin saadakseen havittelemansa. Jos tavarat ovat halpoja, myyjät hakeutuvat sinne, missä hinnat ovat korkeammat, ja jos tavarat ovat kalliita, ostajat hakeutuvat sinne, missä hinnat ovat alhaisemmat. Kun kukin paneutuu ammattiinsa ja iloitsee omasta toimestaan, niin tuotteet tulevat kenenkään tilaamatta ja rahvas tuottaa tavaroita pyytämättä yötä päivää väsymättä virtaavan veden lailla. Tokihan tällainen on järkeen käypää ja todistaa luonnon järjestyksestä!”

(Wu Chucai & Wu Diaohou, *Jadekasvot* (1695). Suom. Jyrki Kallio. Gaudeamus, Helsinki 2005, 91–92.)

Näin kuvasivat kiinalaiset historioitsijat markkinoiden toimintaa Handynastian aikaan (n. 200 eaa). Pidemmälle ei ole länessäkään päästy resurssien järkevän käytön pohdin-

nassa. Markkinaliberalismin huuma ja naiivin darwinismin kehystämä kilpailuajattelu valtaavat alaa samaan aikaan, kun kysynnän ja tarjonnan epäsuhdat kärjistyvät ja näkymättömän käden sisältä siintää jälleen teräsnyrkki. Kunhan tankki on tyhjä, päästään talous ajattelemaan uudesta. Kaikkien pedagogien äiti, Siperia, venyttelee jo jänteitään.

Teollinen sivilisaatio saattaa osoittautua halvan öljyn lapseksi, teorat jälkieteellisestä yhteiskunnasta silkaksi epifenomeenin kuorutukseksi. Mahdollisuutta korostaa, että monikaan ajattelija ei pohdi asiaa. Ympäristökriisiin havahtui jokunen filosofian professori viimeistään 1930-luvulla. Teollistuneitten yhteiskuntien öljyriippuvuuden ruodinta on jäänyt taloustieteilijöiden, antropologien (*sic*) ja yksityisajattelijoiden varaan. Edes tuotantosuhteista huolta kantavat marxilaiset eivät ole asiaan puuttuneet. Miljoonien vuosien takaisen auringonvalon nopea ulosmittaus ei kantaudu teoreetikkojen korviin. Mullistus tekee tuloaan, mutta siitä on näillä näkymin selvittävä käsitteellistyksettä, ruotimatomin merkityksin.

Rooman klubi mainitsi energiavarojen ehtymisen jo 1970-luvulla. Öljyhuipun virheajoittamisista johtuen on moni ympäristöliikkeitten ja ekofilosofioiden halveksija päätellyt, että luontoväki tapaa kadottaa näkyvistä ihmisen kyvyn ratkaista ongelmia. Insinöörit pelastavat tyynesti pinneestä myös tuomiopäiväennusteita suoltavat sivilisaatiokriitikot. Öljyä osataan etsiä, tuottaa ja käyttää tehokkaammin kuin 30 vuotta sitten.

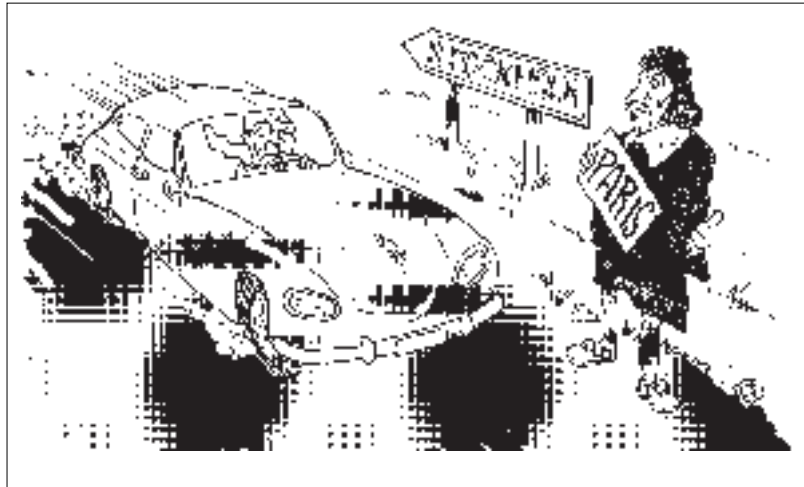
Näin on, tosiasiallisesta tuhlauksesta huolimatta, mutta öljyntuotanto ei enää ole kasvanut viime vuosina. Käyrä olisi jo laskussa, jollei maakaasusta tehtyjä nesteitä laskettaisi mukaan lukuihin. Uusia merkittäviä öljykeitä ole löydetty vuosikymmeniin. Iso-Britannia selvisi 70-luvun kriisistä Pohjanmerta poraamalla, mutta sekin on muuttumassa tuottajasta tuojaksi. Kekse-

läisyys ei suoraan auta: teknologiaa ei voi syödä, toisin kuin energiaa. Komea valmetti hövelisti levittämässä lannoitteita kertoo, miten tehomaaatalousruoka tehdään öljystä ja öljyllä. Aurinko- tai tuulisähkö taas ei suostu muuttumaan typpilannoitteeksi, vaikka kuinka rekombinoisi.

Heikki Patomäen tuoreessa kirjassa *Uusliberalismi Suomessa* mainitaan ohimennen, että Yhdysvallat tuo nyt jo puolet, vuoteen 2020 mennessä ehkä 70 % kuluttamastaan öljystä. Kilpailu ja suora sota mustakullasta tulevat leimaamaan seuraavia vuosikymmeniä, joiden aikana Patomäki arvioi uskon täyden taloudellisen vapauden siunauksellisuuteen hiipuvan. Neil Youngin kuvaama rockaus vapaassa maailmassa vaarantuu, kun ei ole enää *fuel to burn, roads to drive*.

Patomäen journalistiseksi vuoltu esitys eräästä yhä päiväksyksi kelpaavasta mutta väistyvästä talousmallista ei suinkaan keskity öljyyn. Kirjaan sisältyvät tulevaisuusskenaarit ovat kevyttä futurologiaa. Historiallisesti ohkaisena teos ei liioin pysty sitomaan yhteen tietä brittiläisestä imperiumista nykyiseen amerikanisaatioon. Sen sijaan Patomäki osoittaa loistavasti, miten kuuliainen Suomi on Maailmanpankin ja muitten uusliberalismin ilosanoman levittäjien oppeja noudattanut. 1980-luvulta alkaen on ns. supervirkamiesten ja nk. huippuasiantuntijoiden johdolla, poliitikojen hiljaa hyväksyessä, purettu 1900-luvun kuluessa työllä ja tuskalla luotuja tasavertaisuuden rakenteita. Monikin konsultti on rikastunut valtionvaroista: veronmaksajat ovat tietämättään rahoittaneet hankkeet oman vainonsa vauhdittamiseksi.

Öljykriisi oli viimeinen pisara: omistajat halusivat siitä selvittyä 1800-luvun ihanteet äkimmin voimaan. Patomäki kuvaa terävästi, miten uusliberalismi ei ole puheittensa mukaisesti kyennyt tuottamaan sellaista talouskasvua

kuin sen tieltään suistamat säännellyn markkinatalouden muodot. Veistä haavassa kääntäen: parhaita uusliberalismin toteuttajia ovat olleet Tony Blairin kaltaiset kolmannen tien vasemmistolaiset ja kiinalaiset kommunistit. Bushin uskonservatiivinen hallinto sen sijaan jättää jälkeensä romahtaneen talouden.

Uusliberalismi palautti vauraimman vähemmistön vanhan hajuhaaraan roska- ja kokeen. Patomäki ei tarpeeksi kysy, miksi moni on halunnut päästä eroon kammottavasta 1900-luvusta. Rahavapautusta on sentään perusteltu ihanteellisimmillaan pyrkimyksellä pois totalitarismeihin johtaneitten kollektivismin, sotialietsovan kansallisen etupolitiikan ja tärkeimpien raaka-aineiden alkutuottajien hankalaksi heittäytymisen aikakaudesta. Asia erikseen on, että tämä on suurin piirtein yhtä uskotavaa kuin nytemmin yleistynyt tapa puolustaa lyhytnäköisimpiäkin sijoituksia ”kiinalaisten nostamisella köyhyydestä”. Oli miten oli, päämaksimiksi on vakiinnutettu kaikkein rikkaimpien omaisuuden kasvattaminen.

Suomenkin kansalaisten johdonmukainen eriarvoistaminen on sujunut sanojen ”huippujohtaja”, ”kannustavuus”, ”laatu”, ”kilpailuttaminen”, ”sitouttaminen”, ”houkuttavuus” ja ”tuottavuus” avulla. Jos joku saa päähänsä, että on toisia parempi ja valtuutettu kohtelemaan muita miten sattuu esimerkiksi terroriteon sivukuluina, hän voi tarvit-

taessa legitimoida tämän ajatuksensa filosofikklassikoita konsultoimatta hyväpalkkaisen ja -tapaisen eliitin muotoilemalla suomalaisella yhteiskuntapolitiikalla. Vaino mielle omasta erinomaisuudesta – tai sen peilikuvana tunne omasta arvottomuudesta – ei ainakaan oikeine vertaamalla siihen, miten vallanpitäjät haluavat yhteiskunnan jok’ikisine yksiköineen ja yksilöineen toimivan. Surun tullen huulilla käy ”yhteisöllisyys”. Sen rakentaminen vain on jo ennalta säädetty turhaksi vaivaksi, *oleum et operam perdere*.

Oopiumisodista ja maailman-kaupasta vielä tietämätön kiinalainen näkymätön käsi sisälsi omasta toimesta iloitsemisen ehdon. Riemua herättäviä toimia on valitettavan vähän tarjolla globaaleilla työmarkkinoilla. Ilon ja öljyn uusintaminen ovat haasteina samaa kokoluokkaa. Ajatuskokeena suomalaisella graniittikalliolla voi miettiä, miten toinen riippuu toisesta. Ei tarvitse pelätä astuvansa kenenkään varpaille. Postpetrolistisen ja pre-ilosofisen yhteiskunnan odotushuoneessa ajatus hakee toistaan. Riittää puhdasta pöytää ja kyntämätöntä sarkaa.

Oikaisu niin & näin 3/2007

Heikki Kujansivun artikkelin lähdeluettelo oli jäänyt pois viime numerostamme:
Badiou, Alain, *L'Ève et l'événement*. Seuil, Paris 1988.
Badiou, Alain, *Infinite Thought: Truth and the Return to Philosophy*. Käänt. & toim. Oliver Feltham ja Justin Clemens. Continuum, Lontoo 2004.
Badiou, Alain, *Le Siècle*. Seuil, Paris 2005a.